

Svar på covid-19-oppdrag fra HOD 332 - Oppdrag 332 til Helsedirektoratet om vurdering av stenging av møbelvarehus eller varehus, aktualisert av spørsmål om stenging av IKEA

Oppsummering

- Helsedirektoratet og FHI vurderer at den smittevern faglige begrunnelsen for stenging av kjøpesentre som ble gjort i oppdrag 324, også vil gjøre seg gjeldende for varehus.
 - Det foreslås av covid-19-forskriften §17a første ledd bokstav a endres slik at det klargjøres at også varehus skal holde stengt.
-

Oppdraget fra Helse- og omsorgsdepartementet

Oppdrag 332 til HelseDirektoratet om vurdering av stenging av møbelvarehus eller varehus, aktualisert av spørsmål om stenging av IKEA

Vi ber HelseDirektoratet, i samråd med FHI, om en vurdering av om store varehus eller møbelvarehus, eksemplifisert ved IKEA Slependen, bør holdes stengt i kommuner regulert i covid-19-forskriften kapittel 5 B.

Dette inkluderer vurdering av:

- hensiktsmessig avgrensning og definisjon av de virksomhetene som eventuelt bør påbys å holde stengt
- om vilkårene til forholdsmessighet er oppfylt for forskriftsfeste påbud om å holde slike virksomheter stengt, jf. smittevernloven § 1-5
- om hensynet til å redusere mobilitet kan oppnås med andre krav til slike virksomheter i åpningstiden.

Vi ber om utkast til nødvendige forskriftsendringer.

Bakgrunn:

Formålet med reguleringen i kapittel 5 A og 5 B er blant annet å redusere mobiliteten mellom, inn og ut av de aktuelle kommunene. Store varehus som IKEA tiltrekker seg kunder fra alle de berørte kommunene, men også kunder fra andre deler av Østlandet. Dette kan gjelde i enda større grad når andre butikker og kjøpesenter i området nå skal holde stengt. Departementet viser til vedlagte brev fra Asker kommune til IKEA Slependen, hvor følgende fremgår: *"Vi vil likevel sterkt anbefale at varehuset holder stengt på grunn av faren for økt mobilisering og kødannelse som følge av at andre kjøpesentre i hele regionen inklusive IKEA Furuset holder stengt. Dette vil innebære påfølgende stor fare for smitte av det muterte viruset"*.

Departementet legger til grunn at varehus som IKEA Slependen ikke er å regne som kjøpesenter, men butikk. Virksomheten skal derfor i et område regulert av forskriften kapittel 5 B ikke holde stengt. Det er i forskriften § 15 b stilt krav om smittevernfaglig forsvarlig drift, herunder krav til å sørge for at de som er til stede kan holde minst 1 meter avstand. Det kan likevel oppstå køer utenfor varehusene.

Frist: Tirsdag 26. januar kl. 23:00

Bakgrunn

Vi viser til departementets redegjørelse for bakgrunn ovenfor.

HelseDirektoratet har vurdert at IKEA ikke vil anses som et kjøpesenter, og besvarte 26. januar 2021 henvendelsen til Asker Kommune på følgende måte:

"Vi viser til samtale pr telefon i går, samt henvendelsen under, vedrørende tolkning av covid-19-forskriften [§ 17a](#) bokstav a om IKEA vil anses som et "kjøpesenter".

En naturlig forståelse av "kjøpesenter" i § 17a er en samling av flere selvstendige eller enkeltstående butikker i en bygning eller et bygningskompleks.

Vi vurderer at IKEA ikke fremstår som et kjøpesenter etter denne forståelsen, og at IKEA derfor ikke faller inn under § 17a slik den lyder i dag.

Formålet med stengningspåbudet er å unngå økt risiko for smittespredning gjennom tilstrømming av kunder fra tiliggende kommuner hvor butikker er stengt og gjennom økt trengsel og større ansamlinger av mennesker på fellesområder inne og ute.

Det vurderes fortløpende om stengningspåbudet må justeres for å ivareta disse formålene."

HelseDirektoratet har på grunn av den korte tidsfristen ikke hatt anledning til å kontakte bransjeorganisasjoner for innspill.

Faglig underlag fra Folkehelseinstituttet

FHI vurderer at for kommunene som omfattes av kapittel 5B er hovedformålet å unngå at personer flytter seg over kommunegrensene. Det har blitt vurdert slik at det er større sannsynlighet for tilstrømming til kjøpesentre enn til enkeltstående butikker. Målet om å redusere trengsel og kødannelse er også viktig, og kommer i tillegg til kravet om smittevern faglig forsvarlig drift i §15b.

FHI regner med at det også er mulighet for en tilstrømming av personer til større varehus/butikker der det er rom for mange kunder samtidig og som tilbyr diversitet av tilbud (for eksempel stort vareutvalg, cafe, lekerom etc). FHI mener at stenging av slike butikker bør vurderes på samme måte som kjøpesentre.

Andre tiltak som kan vurderes for å redusere mobilitet er å oppfordre kunder fra andre kommuner om ikke å komme i denne perioden, og legge til rette for netthandel. FHI mener at slike tiltak kan bidra til å redusere mobilitet over kommunegrenser, men ikke i samme grad som ved stenging.

HelseDirektoratets vurdering

HelseDirektoratet støtter FHI sin smittevern faglige vurdering og anbefaler at varehus herunder møbelvarehus, hagesentre og lignende bør omfattes av stengningspåbudet som er regulert i covid-19-forskriften § 17a, på lik linje med kjøpesentre.

Vi vurderer at den smittevern faglige begrunnelsen for stengningspåbudet for kjøpesentre som ble gjort i oppdrag 324, også vil gjøre seg gjeldende for store varehus mv.

Vi viser til oppdrag 324 side 7 hvor bakgrunnen for stengingen av kjøpesentre er beskrevet:

"Vår vurdering er at det først og fremst er kjøpesentre som bør stenges i disse kommunene, slik at andre butikker i stor grad kan holdes åpne. Vi anser trengsel og klyngedannelser på fellesområder i og rundt kjøpesentre som en særlig utfordring. Vi mener at åpne butikker utenfor kjøpesentrene i mindre grad vil føre til mobilitet over kommunegrensene. Fra 25.01 skal også butikker og kjøpesentre drive smittevern faglig forsvarlig, og det skal kunne holdes avstand. Selv om kjøpesentrene har gode systemer for å begrense trengsel og klyngedannelser, kan de ikke styre tilstrømming av personer fra kommuner med stengte butikker."

På samme måte som for kjøpesentre, vurderes det at det også er en risiko for tilstrømming av kunder til større butikker der det er rom for mange kunder samtidig og der det finnes en diversitet av tilbud (for eksempel stort vareutvalg, cafe, lekerom etc.). Slike virksomheter bør derfor vurderes på samme måte som kjøpesentre.

Vi ser ikke hvordan man skulle kunne oppnå en tilstrekkelig mobilitetsreduksjon ved å stille andre krav til virksomhetene da det sentrale er å hindre tilstrømming over kommunegrensene. De fleste virksomheter har i dag allerede etablert netthandel.

En naturlig forståelse av "kjøpesenter" i § 17a er en samling av flere selvstendige eller enkeltstående butikker i en bygning eller et bygningskompleks. Begrepet dekker ikke enkeltstående større butikker med potensiale til å tiltrekke kunder fra et større omland, på samme måte som et kjøpesenter.

Betegnelsen "varehus" vil kunne være dekkende for denne type butikker. Med varehus forstår vi en stor butikk, typisk med mange avdelinger og/eller et bredt vareutvalg. Varehus kan selge ulike varer eller være spesialisert innen én bransje.

Forholdsmessighetsvurdering

Helsedirektoratet vurderer at vilkårene til forholdsmessighet er oppfylt for å forskriftsfeste et påbud om å holde varehus mv. stengt jf. smittevernloven § 1-5.

Smittevernloven § 1-5 oppstiller grunnleggende krav til iverksettelse av smitteverntiltak. Etter bestemmelsen skal smitteverntiltak være basert på en klar medisinskfaglig begrunnelse, være nødvendig av hensyn til smittevernet og fremstå tjenlig etter en helhetsvurdering. Ved iverksettelse av smitteverntiltak skal det legges vekt på frivillig medvirkning fra den eller de tiltaket gjelder.

Som det fremgår av oppdrag 324 vurderer Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet risikobildet i denne situasjonen som så alvorlig at det fordrer omfattende tiltak. Erfaring fra andre land viser at den engelske varianten har større spredningspotensial, og noen land har opplevd en raskt økende epidemi når varianten får fotfeste og i løpet av noen uker blir dominerende. Situasjonen er fortsatt uoversiktlig. Det er reell fare for at virusvarianten allerede kan ha spredd seg til nabokommuner til Nordre Follo, som omfattes av reguleringen i covid-19-forskriften kapittel 5B. Siden varianten har større spredningsevne, vil den med dagens smitteverntiltak kunne klare å spre seg videre til andre deler av landet og dermed true kontrollen vi har med epidemien. For en variant med større spredningsevne kreves mer effektive tiltak. Inntil man har mer oversikt er det nødvendig å redusere kontakt over kommunegrensene, mobilitet og kontakt mellom mennesker i de områdene der det er mest sannsynlig at varianten allerede finnes. Betydelig vekst i smittespredningen vil kunne føre til betydelige belastninger i løpet av noen uker og fare for at smittesporingsystemene bryter sammen. Dermed kan kontrollen med epidemien ytterligere svekkes. Da kan man risikere at helsetjenestene i kommuner og helseforetak overbelastes. Tiltakene er ment å være kortvarige.

Utkast til forskriftsendringer

Det foreslås følgende endring i covid-19-forskriften § 17a om stenging av virksomheter:

"§ 17a. Stenging av virksomheter

Følgende virksomheter og steder skal holde stengt:

- a. Kjøpesentre og varehus, likevel slik at følgende butikker og virksomheter i kjøpesentre i disse kan holde åpent[...]"